

Girişimcilik Dersinin Kırgızistan ve Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerine Etkisi

Cengiz YILMAZ*
Tuncer ÖZDİL***

Anarkül URDALETOVA**
Beran GÜLÇİÇEK TOLUN****

ÖZ

Devletin ekonomik faaliyetlerden elini çekmekte olduğu ve girişimcilerin bu boşluğu doldurmalarının beklendiği günümüzde, yenilik yaratacak, hızlı değişime ayak uydurabilecek girişimcilere duyulan ihtiyaç da giderek artmaktadır. Literatürde bilgiye dayalı **e-ekonomi** veya aynı anlama gelmek üzere **yeni ekonomik sistemden** söz edilmektedir. Yeni ekonomik sistemde **e-ticaret, e-iş, e-girişimcilik, dijital işletmeler, sanal mağazalar, sanal üretim** gibi kavramlar ortaya çıkıp hızla yayılmaya başlamışlardır. Bunun yanı sıra hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeler sermaye yetersizliği, ekonomik durgunluk, işsizlik, enflasyon gibi temel ekonomik sorunlarla da karşı karşıya bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar bu sorunların çözüm yolunun girişimcilik ve girişimci kişiliğin canlandırılmasıyla olanaklı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle günümüzde birçok ülke **“girişimci ekonomi”** oluşturabilmek için çabalamaktadır. Girişimcilik ülke ekonomileri açısından önem kazanmaya başlayınca bu alanda eğitime duyulan ihtiyaç da artmıştır. Eğitim kurumları ve çeşitli sivil toplum örgütleri toplumda girişimci bir kültür oluşturabilmek ve girişimci kişiliğe sahip bireylerin sayısını arttırarak konuyla ilgili farkındalık yaratabilmek için eğitim programları hazırlamakta veya girişimciliği bir ders olarak eğitim programlarına koymaktadırlar. Bu ve benzer uygulamaların bireylerin girişimcilik eğilimlerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini, girişimcilik ile ilgili algı ve değerlendirmelerini belirleyerek bu algı ve eğilimin girişimcilik dersi alıp almama kriterine göre nasıl farklılaştığını görebilmek için Kırgızistan’da Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi ve Türkiye’de Manisa Celal Bayar Üniversitesi öğrencilerine bir anket uygulanmıştır. İktisadi ve İdari Bilimler alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin ders alma kriterine göre algı ve tutum farklılıkları çok değişkenli istatistiksel tekniklerle araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler; Girişimcilik, Girişimcilik Eğilimleri, Girişimcilik Eğitiminin Etkinliği
JEL Sınıflandırması:L26

Impacts of Entrepreneurship Courses on University Students’ Entrepreneurial Tendency In Kyrgyzstan and Turkey

ABSTRACT

Nowadays, as the state retire from economic activity and entrepreneurs are expected to fill this gap, there is a growing need for entrepreneurs who can innovate and adapt quickly. In the

* Prof. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. İşletme Bölümü. yilmazce@hotmail.com

** Prof. Dr. Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. aurdaletova@rambler.ru

*** Doç. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. İşletme Bölümü. tozdil12@hotmail.com

**** Dr. Öğr. Üyesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. İşletme Bölümü. berangulcicek@yahoo.com

literature, there is mentioned about the information-based e-economy or the new economic system to mean the same. In the new economic system, concepts such as e-commerce, e-business, e-entrepreneurship, digital businesses, virtual stores, and virtual production have emerged and spread rapidly. Besides, both developing and developed countries are faced with basic economic problems such as inadequacy of capital, economic recession, unemployment and inflation. Research shows that solving these problems are possible with the revitalization of entrepreneurship and entrepreneurial personality. For this reason, many countries are currently struggling to create an "entrepreneurial economy". As the entrepreneurship gained importance in terms of the country's economies, the need to educate in this area increased. Educational institutions and various non-governmental organizations are preparing training programs to create an entrepreneurial culture in the society and to raise awareness of the issue by increasing the number of individuals with entrepreneurial personality, or they are putting entrepreneurship into training programs as a course. It is thought that this and similar practices will affect individuals' entrepreneurial tendencies positively. A questionnaire was applied to Manas University in Kyrgyzstan and Manisa Celal Bayar University in Turkey in order to see how university students entrepreneurial tendencies, perceptions and evaluations about entrepreneurship and how this perception and tendency differ according to the criteria of taking entrepreneurship lessons. Differences in perception and attitudes of university students studying in the field of economics and administrative sciences according to the course taking criteria have been investigated with multivariable statistical techniques.

Key words: Entrepreneurship, Entrepreneurship Tendency, Efficiency of Entrepreneurship Education

JEL Classification: L26

GİRİŞ

Ekonomik büyümenin en önemli bileşenlerinden biri olan girişimci, üretim faktörlerinin değişik şekillerde kullanımı ile üretimi artırarak toplumsal fayda yaratır. Ayrıca, ekonomik kaynakların düşük üretkenlik alanlarından yüksek alanlara aktarılmasında rol oynadığı gibi işsizlik sorununa da çözüm olanağı sunar. Günümüzde girişimcilik olgusu özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından işsizlik, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi, istihdamın artırılması gibi temel makro-ekonomik sorunların çözümünde temel bir araç olarak algılanmaktadır. Girişimcilerin; ekonomik büyümede, rekabetçiliğin artmasında, yeni teknoloji üretiminde, işsizliğin ve yoksulluğun azaltılmasında, refah düzeyinin yükseltilmesinde, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasında, beşerî ve sosyal sermaye düzeyinin artırılmasında, sosyal yapının değişiminde ve uluslararası rekabette önemli etkileri bulunmaktadır (Cansız, 2013:1).

Gençler arasındaki başarılı girişimcilik örneklerinin yaygınlaşması ve teşvik edilmesi girişimciliğin gelişmesini olumlu yönde etkileyecek ve destekleyecektir (Balaban ve Özdemir, 2008:13). Bu duruma yönelik olarak, girişimci ve girişimcilik eğitimlerine her geçen gün daha çok önem verilmekte, konuya olan ilgi de giderek artmaktadır. Yükseköğretim kurumlarında verilen girişimcilik dersleri ve eğitimiyle toplumda girişimci ruha sahip, aktif, yeniliklere açık bir kitlenin yaratılması temel hedefler arasında yer almaktadır.

Girişimcilik çabalarının artırılmasına yönelik olarak mesleki eğitim kurumlarına ve üniversitelere büyük görevler düşmektedir Bu noktada potansiyel girişimci adayı konumunda olan üniversite öğrencileri konuyla ilgili ana ilgi odağını oluşturmaktadırlar.

Bu düşünceyle çalışmamızda, girişimcilik dersi alıyor olmanın Kırgızistan ve Türkiye'deki iktisadi ve idari bilimler alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin, girişimcilik eğilimlerine etkisinin iki ülke arasında karşılaştırmalı olarak ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu yönüyle üniversitelerde verilmekte olan girişimcilik derslerinin girişimcilik eğilimine olan olumlu ve olumsuz yönde etkilerinin ortaya çıkarılarak varsa ülke farklılığından kaynaklanan, kültürel farklılıkların da etkileri göz önüne alınarak her iki toplumda bireylerde girişimcilik eğiliminin ve girişimci kişiliğin yaygınlaştırılmasında girişimcilik derslerinin ve eğitiminin içerik ve verilme şekli yönünden gerekli özelliklerinin belirlenmesi de hedeflenmektedir.

I.GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI

Girişimcilik terimi, Fransızca bir kelime olan ve kökeni kuruluş (enterprise) kelimesine dayanan girişimci (entrepreneur) kelimesinden gelmektedir (Balaban ve Özdemir, 2008). Girişimcilik, üretim faktörlerini kullanarak ve risk üstlenerek, bir iş fikrini üretim etkinliğine dönüştürme faaliyeti olarak tanımlanabilir (Tutar vd., 2017: 5). Girişimci ise, ekonomik ürün veya hizmet üretmek, pazarlamak için üretim ve hizmet araçlarını kullanan, kar amacı güden ve bu çabaların sonucunda da doğabilecek tüm risklere katlanan kişi/kişilerdir (Kahyalar,2017:16).

Bireylerin, herhangi bir kimseye bağımlı olmadan, düşüncelerini, hayallerini, yeteneklerini veya yaratıcılıklarını ortaya koyma arzuları ve tüm bunları gerçekleştirebilmek için de işletme kurmaları bir girişimde bulunmayı zorunlu hale getirir. Bu sayede kurulan her bir küçük işletme bu girişimin bir sonucudur ve girişim vasıflarını taşımaktadır (Ballı,2017:145).

Bir başka tanıma göre ise girişimcilik, bilgi toplumunda bir iş kurma fikri ile bireylerin ve kurumların çeşitli finansman yöntemleriyle olası riskleri göze alarak hızla değişen piyasa şartlarında yeni iş sahaları ve istihdam oluşturarak zengin ve yoksul arasında gelir eşitsizliğini nispi derecede azaltacak bir orta sınıf yaratmaya yönelik iktisadi faaliyettir (Çelik, 2006: 468).

II.GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİNİN GİRİŞİMCİLİĞE ETKİSİ

Girişimciliği geliştirmek ve insanların girişimci olma niyetlerini artırmak farklı konulardır. Girişimcilik doğru teşviklerle, sağlanan desteklerle ve açılan yeni pazarlar/sektörlerle, girişimci adaylarına sağlanabilecek nitelikli/özelliikli eğitimler ile gelişecektir (Alparslan vd., 2017:958)

Girişimci kişilik özelliğinin ortaya çıkartılmasında girişimcilik eğitimi önemli bir rol oynamaktadır. Girişimcilik eğitiminin girişimci kişilik özelliğini artırma yönünde olumlu katkısı olduğu saptanmıştır (Korkmaz, 2012:223). Ayrıca, girişimcilik eğitiminin girişimciliği geliştirerek istihdam, ekonomik büyüme, yoksulluk gibi kronikleşen ekonomik sorunların çözümünde önemli rol oynadığı düşünülmektedir (Özdemir vd., 2016:569). Bu nedenlerle, Girişimcilik eğitimi dünya genelinde en hızlı büyüyen alanlardan bir tanesidir. İstihdam, ekonomik büyüme vb sorunları bertaraf etmeye çalışan birçok ülkede girişimciliği geliştirmek için girişimcilik eğitimi verilmektedir. Tutar vd. (2017)'ne göre bir

ülkedeki eğitim sisteminin niteliği, o ülkede eğitim gören bireylerin girişimcilik eğilimlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir.

Türkiye'de girişimcilik eğitimi ise çoğunlukla üniversite yıllarında ders olarak verilmektedir ve girişimciliği kariyer seçeneği olarak görmeleri konusunda öğrenciler cesaretlendirilmeye ve motive edilmeye çalışılmaktadır (Kerse vd., 2017:635). Türkiye'deki üniversitelerin web sitelerinden edinilen bilgilere göre girişimcilik eğitimlerine ilişkin ders içeriklerinin dünya üniversitelerine kıyasla daha az kapsamlı ve birbirinin benzeri şekilde tasarlandığı tespit edilmiştir. Girişimcilik derslerinde genel olarak, girişimcinin taşıması gereken kişilik özellikleri, girişimcilikte başarı ve başarısızlık faktörleri, küçük işletmelerin güçlü ve zayıf yönleri, ekonomik ve sosyal sisteme katkıları, sorunları ve çözüm yolları ile iş planı hazırlama gibi konular yer almaktadır (Bozkurt ve Alparlan, 2013:15).

Alparlan v.d., 2017 yılında girişimcilik eğitimiyle ilgili yaptıkları bir başka çalışmayı da, girişimciler, dersi veren öğretim elemanları ve dersi alan lisans öğrencileri üzerinde gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmadaki üç farklı araştırmada, anket ve mülakat yöntemleri kullanılarak girişimcilik eğitimi kapsamında mutlaka alınması gereken ders konuları olarak; yenilikçi/yaratıcı fikir üretimi, etkili iletişim / sunum teknikleri, girişimciliğin temelleri, yenilik yönetimi, mentorluk uygulaması / tecrübe paylaşımı, teknoloji yönetimi ve takibi, iş planı, modellemesi ve projelendirilmesi, pazarlama, hukuk, finansal yönetim önerilmektedir.

Son yıllarda girişimcilik dersinin girişimcilik eğilimine olumlu etkisinin de anlaşılması ile birlikte girişimcilik dersi daha da önemli hale gelmiş ders içerikleri daha kapsamlı hale getirilmiştir. Ülkemizdeki üniversiteler arasından seçilen 11 üniversitenin* web sayfalarından 2017-18 eğitim-öğretim yılı girişimcilik dersi içerikleri incelendiğinde; Alparlan ve Bozkurt'un 2013 yılındaki çalışmalarında bahsettikleri ders içeriklerine ek olarak girişimcilik dersinde, yeni bir iş fikrinin geliştirilmesi, fizibilite analizinin yapılması, takım oluşturma, liderlik, inovasyon, iletişim, yaratıcılık, finans, pazarlama ve iş yönetim planlarının hazırlanması, fikir haklarının korunması, yeşil girişimcilik, profesyonel yönetime geçiş konularının örnek olaylar ile birlikte işlendiği görülmüştür.

Girişimcilik eğitimi ile ilgili literatürün önemli bir kısmı girişimcilik eğitimi ve girişimcilik faaliyetleri arasındaki bağlantıyı inceleyen araştırmalardan oluşmaktadır. Birçok çalışma girişimcilik eğitimi ve girişimcilik faaliyetlerinin arasındaki bağlantıyı farklı başlıklar altında anlamaya çalışmıştır.

Nasr ve Boujelbence (2014), işletme yüksek lisans mezunu olan öğrenciler üzerine yaptıkları araştırmada, girişimcilik eğitimi alan ve almayan öğrencileri kıyaslayarak, girişimcilik eğitiminin girişimci olma niyeti ve girişimci olma olasılığı üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna varmıştır.

Balaban ve Özdemir (2008), işletme bölümü öğrencilerine anket uygulayarak yaptıkları çalışmada, girişimcilik eğitiminin bireyin potansiyelini keşfetmesini hızlandırdığı, yeteneklerini geliştirip başarı şansını artırmasına

* Seçilen üniversiteler; Dokuz Eylül Üniv., İzmir Ekonomi Üniv., Selçuk Üniv., Özyeğin Üniv., Başkent Üniv., İstanbul Kültür Üniv., Trakya Üniv., Ege Üniv., Gebze Teknik Üniv., Marmara Üniv., Manisa Celal Bayar Üniv.

yardımcı olduğu, bu nedenle de girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimini pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Bozkurt (2014), girişimcilik dersi alan öğrenciler üzerinde yaptığı çalışma sonuçları, Öğrencilerin tutumlarının girişimci olma niyetlerini pozitif yönde etkilediğini göstermektedir.

Doğan (2015), İstanbul Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde girişimcilik dersi alan öğrencilere uyguladığı anket çalışması sonucunda, öğrencilerin girişimcilik dersindeki başarıları ile girişimcilik eğilimleri arasında pozitif yönlü yüksek korelasyon olduğu anlaşılmıştır.

Yaqub vd. (2015), Pakistan'daki 10 farklı üniversitedeki girişimcilik dersi alan 329 öğrenci ile yaptıkları anket çalışmasında, girişimcilik eğitimiyle öğrencilerin girişimcilik eğilimleri arasında pozitif korelasyonun olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Karimi vd. (2014), İran'daki 6 farklı üniversiteden toplam 205 öğrenciye uyguladıkları anket sonucunda, girişimcilik eğitimi programlarının, girişimcilik dersi alan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini olumlu yönde etkilediği sonucunu elde etmişlerdir.

Tung (2011), 201'i girişimcilik dersi alan 210'u girişimcilik dersi almayan toplamda 411 mühendislik fakültesi öğrencisine yaptığı anket sonucunda, ders alan ve almayan öğrencilerin girişimcilik değerlerinde anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır ve girişimcilik dersi alan öğrencilerin girişimciliğe daha eğilimli oldukları anlaşılmıştır.

Akın ve Zor (2009), 58 Devlet ve 25 Vakıf üniversitesinde eğitim gören 394 işletme bölümü öğrencisine uyguladıkları anket sonucunda, işletmecilik eğitim programlarının girişimcilik niteliklerini geliştirdiğine dair öğrencilerin algılamalarının varlığını tespit etmişlerdir.

Ekici ve Turan (2017)'nin girişimcilik dersi alan 3. ve 4. sınıf işletme bölümü öğrencileri üzerinde yaptıkları anket sonuçlarının değerlendirilmesiyle, girişimcilik eğitimiyle girişimcilik eğilimi arasında pozitif korelasyonun olduğu ortaya konmuştur.

Özcan vd. (2018)'in çalışmasında Kocaeli Üniversitesi Endüstri Mühendisliği'nde eğitim gören 139 öğrenciye yapılan anket, Girişimcilik eğitimi sonucunda hayata geçirmek için bir iş fikrine sahip olan öğrenci sayısının artmasının ve girişimcilik eğitiminin, girişimcilik eğilimi üzerinde etkili olduğu sonucunu göstermiştir.

Soylu vd. (2015)'nin Pamukkale Üniversitesi Honaz Meslek Yüksekokulu'nda girişimcilik dersi alan öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmalarında girişimcilik derslerinin, öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin arttırılmasına ve farkındalık sağlanmasına olumlu yönde etki yaptığı ve girişimcilik dersi alan öğrencilerin almayanlara göre daha fazla yaratıcı fikirlere sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Kerse vd.'nin (2017), bir devlet üniversitesindeki son sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, 40 saatlik teorik ve uygulamalı girişimcilik eğitimi

sonrasında öğrencilerde, girişimci olma özelliklerinin bulunduğu inancının geliştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çiçek (2016), Muş Alparşan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine uyguladığı anket ile girişimcilik dersinin girişimcilik eğilimi üzerinde etkisi olup olmadığını araştırmış, girişimcilik dersi ile öğrencilerin girişimci olma hevesliliği arasında henüz istenilen düzeyde olmasa da bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Doğaner ve Altinoğlu (2015) tarafından, Adnan Menderes Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde lisans eğitimi alan 229 adet öğrencinin girişimcilik eğilimlerine ilişkin yapılan araştırmada, girişimcilik eğilimi ile kişilik faktörlerinden yaratıcı olma ve başarıma ihtiyacı faktörleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler olduğu, erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha fazla girişimcilik eğilimine sahip olduğu görülmüştür. Diğer yandan, bireylerin girişimcilik özelliklerini belirleyen etmenlerden biri olan eğitimin, 1.inci ve 4.üncü sınıfların karşılaştırılmasında girişimcilik düzeyi açısından bir farklılık yaratmadığı sonucuna varılmış, öğrencilerin eğitim düzeyleri ile girişimcilik eğilimleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki ortaya konamamıştır.

Khalifa ve Dhiaf (2016), girişimcilik dersi alan 200 işletme bölümü öğrencisi ve hiç girişimcilik dersi almayan 200 medya öğrencisine yaptıkları anket çalışması sonucunda, girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerine etkisi ortaya konamamış olsa da, girişimcilik eğiliminin; girişimciliğe yönelik tutumlar, kişisel normlar ve algılanan davranışsal kontrol olmak üzere üç değişkenden etkilendiği gösterilmektedir.

Mclarty (2005), İngiltere'de girişimcilik eğitimi almış 39 öğrencinin kendi işlerini kurmalarını etkileyen sorunları tespit etmeyi amaçladığı araştırmada, girişimcilik eğitimi alanların, girişimcilik faaliyetinde bulunmak için yeterince hazırlanmadığını ve girişimcilik eğitiminin yetersizliğini vurgulamıştır.

III.GİRİŞİMCİLİK DERSİ ALIYOR OLMANIN KIRGIZİSTAN VE TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİNE ETKİSİ

A. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Günümüzde girişimcilik olgusu özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından işsizlik, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi, istihdamın artırılması gibi temel makro-ekonomik sorunların çözümünde temel bir araç olarak algılanmaktadır. Bu yönüyle girişimci ve girişimcilik eğitimlerine daha çok önem verilmekte, konuya olan ilgi de giderek artmaktadır. Yükseköğretim kurumlarında verilen girişimcilik dersleri ve eğitimiyle toplumda girişimci ruha sahip, aktif, yeniliklere açık bir kitlenin yaratılması temel hedefler arasında yer almaktadır. Bu noktada potansiyel girişimci adayı konumunda olan üniversite öğrencileri konuyla ilgili ana ilgi odağını oluşturmaktadırlar.

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, 1995 yılında Kırgızistan ve Türkiye arasında yapılan anlaşmayla kurulmuş eğitim dili Kırgızca ve Türkçe olan uluslararası özel statülü bir devlet üniversitesidir. Kurum bütçesinin önemli bir

kısımının ülkemiz tarafından karşılandığı, T.C. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)'na bağlı, ülkemizde yapılan merkezi öğrenci seçme ve yerleştirme sınavıyla (ÖSYS) Türk öğrencileri, Kırgız ve diğer yabancı uyruklu öğrencileri ise kendi yaptığı merkezi sınav (Manas ÖSS) ile alan bir üniversitedir. Türk Yükseköğretim sisteminin uygulandığı, görevlendirilen Türk rektörlerle yönetiminde ülkemizin doğrudan etkili olduğu, başta ülkemizden olmak üzere dünyanın değişik yerlerinden akademisyenlerin beş yıla kadar sürelerle görev yapabildiği, bulunduğu coğrafyada bilimin gelişmesine ciddi katkılar sağlayan, taraflara, tüm paydaşlara model olan uluslararası bir devlet üniversitesidir. Bu çalışmayı yapan araştırmacılar da bu üniversitede görev yapan ve konuk öğretim üyesi olarak görev yapma olanağına kavuşmuş, Türk gelenek ve göreneklerinin hakim olduğu çok kültürlü ortamda değişik ülkelerden gelen üniversite öğrencilerini doğal ortamında görme, gözlemleyebilme imkanına sahip olmuşlardır. Bu nedenle girişimcilik gibi önemli bir olgunun ülkemiz toplumsal değer yargılarının hakim olduğu ama farklı kültürlerinde etkisinin bulunduğu Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesiyle görev yapılan diğer Manisa Celal Bayar Üniversitesi öğrencileri arasında gözlemlere dayalı, karşılaştırmalı olarak yapılmasının ilginç, değerli sonuçlar ortaya çıkarabileceği düşünülmüştür. Buldukları coğrafyalarda herkesçe tanınan ve bilinen, önemli sayıda yaklaşık 60.000 civarında öğrenciye sahip her iki üniversitenin de buldukları toplumdaki üniversite gençliğini ortalama olarak başarıyla temsil ettikleri düşünülmektedir.

Bu çalışmada, Kırgızistan ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerine eğitimin etkisinin karşılaştırmalı olarak ortaya çıkarılması amacına ulaşabilmek için Kırgızistan'da Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi ve Türkiye'de Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine anket uygulanmıştır. Araştırmanın anakitlesini Kırgızistan ve Türkiye'deki potansiyel girişimci konumunda yer alan ekonomi ve işletmecilik eğitimi alan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Bu anakitle içerisinden rastgele seçilen 296 öğrenciye söz konusu anket uygulanmıştır. Anakitlenin tamamına ulaşamadığında, kullanılan örnek kitlenin anakitleyi temsil yeteneğiyle ilgili kuşkular her zaman geçerli olmakla birlikte burada bireysel çabalarla ulaşılabilen örnek büyüklüğünün elde edilen sonuçların istatistiksel olarak güvenilir olması bakımından yeterli olduğu düşünülmektedir. Kuşkusuz daha çok sayıda gözlemden oluşan büyük örneklerle çalışıldığında daha güvenilir sonuçlar elde edilebilecektir. Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde, frekans dağılım tablolarından elde edilen betimleyici istatistiklerin yanı sıra, ders alma ve ülke değişkenlerine göre girişimci kişiliği tanımlayan sorulara verilen cevapların toplam puan ortalamaları arasındaki anlamlı farklılıklar tek yönlü (anova) varyans analiziyle ülke ve ders alma değişkenleriyle girişimcilik eğilimi arasındaki ilişki ise çok değişkenli varyans analiziyle (iki yönlü ANOVA-MANOVA) araştırılmıştır. Ayrıca ölçeğin içsel tutarlılığını araştırmak üzere güvenilirlik analizi de yapılmıştır.

B. Araştırma Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirliği

Anket soruları; gerek konuyla ilgili yapılan benzer araştırmalar incelenerek, gerekse de literatürün taranmasıyla elde edilen bilgilerden ve

deneyimlerden yararlanılarak titizlikle hazırlanmıştır (Ek-1). Bu nedenle ankette kullanılan soruların çalışmada hedeflenen sonuçlara ulaşmada, araştırma hipotezlerinin desteklenmesinde yeterli ve geçerli olduğu düşünülmektedir.

Sorulan sorulara verilen cevapların güvenilirliğiyle ilgili olarak, ölçeğin içsel tutarlılığını ölçebilmek için sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda, Likert ölçekli değişkenlerin içsel tutarlılığını tanımlamada yaygın olarak kullanılan Cronbach Alfa katsayısının hesaplanmasıyla ölçeğin güvenilirliği araştırılmıştır. Ölçekteki girişimci kişiliği tanımlayan görüş ve tutum bildiren Likert ölçekli 14 soru üzerinden tüm gözlemlerin %94,6'sını kapsayacak şekilde hesaplanan Cronbach alfa katsayısı 0,690 çıkmıştır. Kalaycı (2006)'ya göre, 0,60 ile 0,80 arasında çıkan katsayılar oldukça güvenilir olarak değerlendirilmektedir. Katsayı bu haliyle "oldukça güvenilir" ölçeğin kullanıldığını ve ölçeğin içsel tutarlılığının sağlandığını ifade etmektedir. Güvenilirlik analizinde anket sonuçlarının toplanabilirlik varsayımının sağlanıp sağlanmadığı Tukey eklenebilirlik testi ve Likert ölçekli sorulara verilen cevapların homojen gruplar oluşturup oluşturmadığı, yani bireye göre önemliliği iki yönlü varyans analiziyle, soruların katılımcı bireyler tarafından aynı algılanıp algılanmadığı Hotelling's T² testiyle araştırılmaktadır (Kalaycı, 2006: 404). Burada da, anket verileri için her üç test hesaplanmış ve 0,004'den küçük önem seviyelerinde ($f_{hesap}=14,130$, $p=0,000$, $f_{hesap}=804,602$, $p=0,000$, Hotelling's T²=820,944, $p=.004$) sıfır hipotezler reddedilerek, toplanabilirlik varsayımının sağlandığı, sorulara verilen cevapların birbirine göre farklı olduğu, soruların tüm katılımcılar tarafından aynı algılandığı anlaşılmış, ölçeğin güvenilirliği bir başka yönden desteklenmiştir.

C. Katılımcıların Genel Özellikleri

Ankete katılan öğrencilerin genel özellikleri tablo 1'de gösterilmektedir. Tablo 1'in incelenmesiyle de görülebileceği gibi, katılımcıların %63,7'sini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. %33,8 oranında öğrenci Kırgızistan'dan, %66,2 oranında öğrenci ise Türkiye'dendir. %57,1 oranında öğrencinin yaşı 21-23 yaş arasında olup, 18-20 yaş arası olanların ise %33,4'tür. %89,5 oranında öğrenci ailelerini orta gelir düzeyinde aileler olarak değerlendirmektedirler. %34,9 oranında öğrenci kariyer hedefi olarak kamu kesiminde çalışmayı seçerken kendi işini kurarak girişimci olmayı isteyenlerin oranı %21,6'dır. %37,2 oranında öğrencinin yakın çevresinde kendi işini kuran kimse yoktur. Öğrencilerin yaklaşık %44,5'ği ((53+78)/294=0,445) üniversite eğitimleri sırasında girişimcilik dersi aldıklarını belirtmişlerdir. Girişimcilik dersi alan öğrencilerin ülkeye göre dağılımı incelendiğinde, Türkiye'deki öğrencilerde dersi alanların oranı %39,8, Kırgızistan'da dersi alanların oranı %54,1 çıkmıştır. Dersi alan öğrenci oranı Kırgızistan'da Türkiye'ye göre daha fazladır (Tablo 1).

Öğrencilerin %11,5'i gelecekte girişimci olma olasılıklarını %80 ve üzeri olarak tanımlarken, en yüksek %26,4 oranında öğrenci ise bu olasılığı %20-%40 arası olarak belirtmiştir. Yığılma %20 ile %80 aralığında gerçekleşmiştir. Öğrencilerin yaklaşık %70,7 si gelecekte girişimci olma olasılığını bu aralıkta tanımlamıştır. Gelecekte girişimci olma olasılığının Kırgızistan ve Türkiye

arasındaki dağılımına bakıldığında, Kırgızistan'daki öğrencilerin gelecekte kendilerini girişimci görme olasılıkları Türkiye'deki öğrencilere göre belirgin olarak daha yüksektir. Girişimci olma olasılık kademeleri arttıkça Kırgız öğrencilerin her kademedeki payları artarak %13,7'den %58,8'e çıkarken, Türk öğrencilerde bu oranlar tam tersi olarak %86,3'ten %41,2'ye gerilemektedir (Tablo 1)

Tablo 1: Katılımcıların Genel Özellikleri

Değişkenler	f	%Pay	f	% Pay	f	%Pay	f	%Pay	f	%Pay	Toplam
Cinsiyet	Erkek		Kadın								295
	188	63,7	107	36,3							
Ülke	Kırgızistan		Türkiye								296
	100	33,8	196	66,2							
Yaş	18-20 arası		21-23		24 yaş ve üzeri						296
	99	33,4	169	57,1	28	9,5					
Gelir Düzeyi	Alt Gelir		Orta Gelir		Üst Gelir						294
	21	7,1	263	89,5	10	3,4					
Kariyer hedefiniz nedir?	Kendi işini kurma		Özel sektörde çalışma		Kamuda çalışma		Lisansüstü eğitim				292
	63	21,6	69	23,6	102	34,9	58	19,8			
On yıl içinde girişimci olma olasılığınız ?		%20'den az		%20-%40 arası		%40-%60 arası		%60-%80 arası		%80 üzeri	
	K	7	,137	20	,256	18	,273	33	,508	20	,588
	TR	44	,863	58	,744	48	,727	32	,492	14	,412
Toplam	294	51	17,2	78	26,4	66	22,3	65	22,0	34	11,5
Yakın çevrede kendi işini kuran varmı?	Hayır		Evet								296
	110	37,2	186	62,8							
Girişimcilik Dersi alma	Kırgızistan				Türkiye						294
	Evet		Hayır		Evet		Hayır				
	53	54,1	45	45,9	78	39,8	118	60,2			

D. Girişimcilik Dersi Alma ve Ülke Değişkenlerinin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerine Etkisi

Araştırmaya katılan öğrencilerin girişimcilik eğilimleri iki şekilde tanımlanmıştır. İlk tanımlamada, ölçekte girişimci kişilik özelliklerini olumlu olumsuz yönden tanımlayan toplam 14 ifade kullanılmıştır. Bu ifadelerin tamamının doğrudan ve dolaylı olarak özgüven, risk, başarı odaklılık, dış kontrol odaklı olma gibi unsurlar bakımından olumlu veya olumsuz yönde hepsinin birlikte girişimci kişiliği tanımladığı düşünülmüştür. Tablo 2'de girişimcilik eğilimini tanımlayan ifadeler öğrencilere sorulduğu şekliyle görülmektedir. Katılımcıların her biri bu ifadelerde belirtilen görüş ve tutumla ilgili düşüncesini 1 ve 5 arasındaki

puanlarla belirtmiştir. Bu ifadeler verilen cevapların toplamı alınarak her bir katılımcı için girişimci kişilik puanı oluşturulmuştur. Herhangi bir katılımcının tüm ifadeler katılıma destekleme yönlü en yüksek 5 puanı verdiği düşünülürken maksimum toplam puan 70, desteklememe, katılmama yönlü en düşük 1 puanı vermesi halinde minimum toplam puanın 14 olacağı düşünülürken birlikte boş bırakılan ifadeler dikkate alındığında minimum puan 14'ün altında da kalabilir. Böyle olunca girişimci kişilik puanları en yüksek 70 olacak şekilde 0 ile 70 aralığında değişecektir. Ancak bu ifadeler arasında yer alan 11 no'lu **“11-Hayatımın sonuna kadar yetecek paraya sahip olsaydım, kendi işimi kurmaktansa ev, arsa gibi gelir getiren alanlara yatırım yaparak kira ve faiz geliriyle yaşadım.”** ifadesinin diğer ifadelerle karşılaştırıldığında anlam olarak ters yönlü olduğu görülmektedir. Burada sorulara verilen cevaplar bakımından ölçek uyumsuzluğunu giderebilmek için 11 no'lu ifadenin cevapları ters kodlamayla analize alınmıştır.

Tablo 2: Girişimcilik Eğilimini Tanımlayan İfadeler

Sıra No	Girişimci Kişilik İfadeleri	
01	Kendi işimi kurabilmek için gerekli olan liderlik yeteneklerine sahip olduğumu düşünüyorum.	1, katılmıyorum,...., 5, katılıyorum.
02	Kendi işimi kurmak için boş zamanlarımda yeni iş fikirleri üretirim	"
03	Ailemin kendi işimi kurmam gerektiğini düşündüğüne inanıyorum.	"
04	Eğer bir işte başarısız olursam, vazgeçerim.	"
05	Yeni iş fikirleri üretebilirim.	"
06	Kendi işimi kurmak için gerekli olan sermayeyi bulabilirim.	"
07	Sürekli yeni girişimler peşinde koşarım.	"
08	Bir iş kurmayı ancak iyi bir iş bulamadığımda düşünürüm .	"
09	Bir iş kurmak istersem, ailem beni destekler.	"
10	Kendimi bir girişimci gibi hissediyorum.	"
11	Hayatımın sonuna kadar yetecek paraya sahip olsaydım, kendi işimi kurmaktansa ev, arsa gibi gelir getiren alanlara yatırım yaparak kira ve faiz geliriyle yaşadım.	1, katılıyorum,...., 5, katılmıyorum
12	Herkesin yapılamaz dediği bir işi yapmanın yollarını ararım.	"
13	Kendi işini kuracak kişilerin belirgin bir teknoloji ve bilgi birikimine sahip olması gerektiğini düşünüyorum	"
14	Kendi işimi kuramamda bana yardımcı olabilecek bilgilere erişebileceğimi düşünüyorum .	"

İkinci tanımlama ise, katılımcılara doğrudan “gelecek 10 yıllık süre içinde girişimci olma olasılığınız nedir?” sorusuna alınan cevaplarla elde edilmiştir.

Söz konusu soruyla ilgili cevaplar en düşük sıfır (% 0) olasılıktan en yüksek 1 (%100) olasılığa giderek artan 5'li sınıflandırmayla alınmıştır. Öğrencilerin doğrudan irade beyanlarıyla alınan bu cevaplar da girişimcilik eğilimini bir başka yönden açıklayan puan olarak değerlendirilmiştir. Burada da benzer şekilde herhangi bir girişimci için en düşük girişimci olma olasılık puanı 1 en yüksek puan ise 5 olacaktır. Ardından ülke ve ders alma değişkenlerinin ayrı ayrı ve birlikte burada elde edilen puanlarla olan ilişkisi araştırılmıştır.

E.Girişimcilik Dersi Alma ve Ülke Değişkenlerine Göre Girişimcilik Eğilimi

Bu çalışmada girişimcilik dersi alıyor olmanın Kırgızistan ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerine olan etkisi incelenmektedir. Bunun için ilk önce elde edilen girişimci kişilik ve girişimci olma olasılık puanlarının ülke ve ders kriterine göre anlamlı farklılıkları tek yönlü varyans analiziyle (Anova) araştırılmıştır. Her iki değişken için girişimcilik eğilimini tanımlayan her iki unsurda da istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir. Sonuçlar Tablo 3'te gösterilmektedir. Analiz sonuçlarının tablolaştırılmasında ortalamalar arasındaki anlamlı farklılıkları tanımlayabilmek için önem seviyesi (anlamlılık düzeyi) olasılıkları verilmiştir. Söz konusu olasılıklar ilgili dağılımlara ilişkin standart sapma değerlerine göre hesaplandığından dolayı tabloyu daha da karmaşık hale getirmemek için ortalamaların yanı sıra standart sapma değerlerinin ayrıca gösterilmesine ihtiyaç duyulmamıştır.

Tablo 3: Ders Alma ve Ülke Kriterlerine Göre Girişimcilik Eğilimi Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Gözlem S.	Ortalama	Gözlem S.	Ortalama	Önem Seviyesi
	Girişimci Kişilik		Girişimci olma olasılığı		
Girişimcilik Dersi Alma Kriterine Göre					
Alanlar	127	49,1024	131	3,0992	,002
Almayanlar	151	46,9603	161	2,6398	,008*
Toplam	278		292		
Ülke Kriterine Göre					
Kırgızistan	91	49,0220	98	3,3980	,000
Türkiye	189	47,3810	196	2,5612	,054*
Toplam	280		294		

(*):Girişimci kişilik önem seviyesi olasılıklarını göstermektedir.

Hem girişimci kişilik hem de girişimci olma olasılığı puanlarında ülke ve ders alma kriterlerine %5,4'ten küçük önem seviyelerinde anlamlı farklılık elde edilmiştir. Buna göre, girişimcilik dersi alma kriterine göre, ders alanların girişimci kişilik puan ortalaması (49,1024) ders almayanların ortalamasından (46,9603) daha yüksek çıkmıştır. Buradan ders alıyor olmanın ders almamaya göre öğrencilerin girişimci kişilik ortalamasında farklılık yaratarak girişimci kişilik özelliklerini olumlu yönde etkilediğini, girişimcilik eğilimini arttırdığını söyleyebiliriz (Tablo 3). Girişimci olma olasılık puan ortalaması da benzer şekilde girişimcilik dersi alanlarda (3,0992) almayanlara (2,6398) göre daha farklı, yüksek çıkmıştır. Burada da yine girişimcilik dersi alıyor olmanın girişimci olma olasılığını artırma yönlü olumlu yönde etkilediğini belirtebiliriz.

Ülke kriterine göre yapılan değerlendirme de ise, Kırgızistan'daki öğrencilerin hem girişimci kişilik puan ortalaması (49,022) hem de girişimci olma olasılığı puan ortalaması (3,398) Türkiye'deki öğrencilerin girişimci kişilik puan (47,3810) ve girişimci olma olasılık puan (2,5612) ortalamalarından farklı (yüksek) çıkmıştır. Burada da, Kırgızistan'daki öğrencilerde girişimcilik eğilimlerinin Türkiye'deki öğrencilere göre belirgin olarak daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 3).

F.Girişimcilik Dersi Alma ve Ülke Değişkenlerinin Girişimcilik Eğilimine Birlikte Etkileri

Girişimcilik dersi alıyor olmanın Kırgızistan ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri üzerindeki birlikte etkileri araştırılırken girişimci kişilik puanı ve girişimci olma olasılığı puanı değişkenleri bağımlı değişken ülke ve girişimcilik dersi alıyor olma değişkenleri ise bağımsız değişken olarak düşünülerek bu değişkenlerin birbirleri arasındaki karşılıklı, birlikte etkileşimleri çoklu karşılaştırmalara dayalı olarak çok değişkenli varyans analiziyle (manova) araştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda girişimci kişilik puanı ile bağımsız değişkenler ülke ve girişimcilik dersi alıyor olma değişkenleri ve aynı bağımsız değişkenlerle girişimci olma olasılığı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki elde edilebilmiştir. Ayrıca girişimci kişilik puanıyla girişimci olma olasılık puanı bağımlı değişkenlerinin birlikte bağımsız değişkenlerle (Ülke, girişimcilik dersi alma) olan karşılıklı etkileşimi de istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Burada ilk iki modelde tek bağımlı değişken birden çok, iki bağımsız değişken olduğundan aradaki ilişki İki Yönlü Anova, son modelde ise iki bağımlı değişken (girişimci kişilik puanı ve girişimci olma olasılığı puanı) ile iki bağımsız değişken (ülke, girişimcilik dersi alma) olduğundan aradaki ilişki İki Yönlü Manova yöntemleriyle araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Ders Alma ve Ülke Değişkenlerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerindeki Birlikte Etkileri

Ülke ve Girişimcilik Dersi Alma Değişkenlerine Göre Girişimci Kişilik Puanı Ortalamaları Arasındaki İlişki					
Ülke	Girişimcilik Dersi Alma				Toplam
	Alanlar		Almayanlar		
	Gözlem Say.	Ortalama	Gözlem Say.	Ortalama	
Türkiye	78	48,4231	111	46,6486	189
Kırgızistan	49	50,1837	40	47,8250	89
Toplam	127		151		278
	Önem Seviyesi	Kısmi Eta Kare			
Ders alma	,089	,980			
Ülke	,012	,962			
Ders alma*Ülke	,733	,001			
Levene's hata varyanslarının eşitliği testi önem seviyesi olasılığı					,753
Ülke ve Girişimcilik Dersi Alma Değişkenlerine Göre Girişimci Olma Olasılığı Puanı Ortalamaları Arasındaki İlişki					
Ülke	Girişimcilik Dersi Alma				Toplam
	Alanlar		Almayanlar		
	Gözlem Say.	Ortalama	Gözlem Say.	Ortalama	
Türkiye	78	2,7179	118	2,4576	196
Kırgızistan	53	3,6604	43	3,1395	96

Toplam	131		161		292
	Önem Seviyesi	Kısmi Eta Kare			
Ders alma	,021	,900			
Ülke	,101	,975			
Ders alma*Ülke	,389	,003			
Levene's hata varyanslarının eşitliği testi önem seviyesi olasılığı					,560
Ülke ve Girişimcilik Dersi Alma Değişkenlerine Göre Girişimci Kişilik Puanı ve Girişimci Olma Olasılığı Puanı Ortalamaları Arasındaki İlişki					
	Girişimci Kişilik Puanı		Girişimci olma olasılık puanı		
	Önem Seviyesi	Kısmi Eta Kare	Önem Seviyesi	Kısmi Eta Kare	
Ders alma	,016	,021	,011	,023	
Ülke	,098	,010	,000	,070	
Ders alma*Ülke	,710	,001	,344	,003	
Levene's hata varyanslarının eşitliği testi	,854		,707		
Kovaryansların eşitliği Box'M testi	,100				
Varyans Analizi test sonuçları					<,098

Elde edilen sonuçlara göre, tüm demografik değişkenlerde analizin temel varsayımları arasında yer alan hata varyanslarının eşitliği varsayımının sağlandığını görmekteyiz. Levene's hata varyanslarının eşitliği testi sonuçlarına göre %75,3 önem seviyesinde hata varyanslarının eşit olduğunu ifade eden sıfır hipotezi kabul edilmiştir.

Ülke ve girişimcilik dersi alma değişkenlerinin girişimci kişilik puanı üzerindeki etkisi incelendiğinde her iki değişkenin %8,9'a eşit ve daha küçük önem seviyelerinde tek başına ayrı ayrı olarak girişimci kişilik üzerinde etkili oldukları anlaşılmıştır. Bu ilişkilerin derecesini açıklayan kısmi eta-kare değerlerine bakıldığında bağımlı değişken girişimci kişilik puanı değişkenindeki birim değişiminin %98'lik kısmının girişimcilik dersini alma değişkeninden %96,2'lik kısmının da ülke değişkeninden kaynaklandığını belirtebiliriz. Her iki değişkenin girişimci kişilik puanı üzerindeki birlikte etkisini açıklayan %0,1 oranındaki etkinin, %73,3 önem seviyesi olasılığıyla istatistiksel olarak geçerli olmadığı görülmüştür.

Bağımsız değişkenler arasında ortalamaların değişimi incelendiğinde, her iki ülke için girişimcilik dersi alanların girişimci kişilik puanı ortalamalarının almayanlardan daha yüksek olduğu, ülke dikkate alındığında da Kırgızistan'daki öğrencilerin ortalamalarının Türkiye'dekilerden daha büyük olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Aynı bağımsız değişkenlerin girişimci olma olasılığı puanı üzerindeki etkileri incelendiğinde, benzer şekilde burada da %10,1'e eşit ve daha küçük önem seviyelerinde hem girişimcilik dersi alma hem de ülke değişkenleri; tek başlarına ayrı ayrı olarak girişimci olma olasılığı üzerinde etkilidirler. Söz konusu değişkenlerin etkilerini açıklayan kısmi eta-kare katsayıları incelendiğinde; girişimci olma olasılığı puanındaki birim değişiminin %90'ı girişimcilik dersi alma değişkeninden, %97,5'i ise ülke değişkeninden etkilenmektedir. Her iki değişkenin

birlikte etkisi burada da %0,3 olarak çok küçük çıkmıştır. Bu etki de %38,9 önem seviyesi olasılığıyla istatistiksel olarak desteklenememiştir.

Ortalamaların değişimine bakıldığında burada da, her iki ülke için ders alanların girişimci olma olasılık puanı ortalaması almayanlardan daha yüksek, Kırgızistan'daki öğrencilerin ortalaması ise Türkiye'deki öğrencilerin ortalamasından daha yüksek çıkmıştır (Tablo 4).

Tüm bağımlı ve bağımsız değişkenlerin bir arada birlikte karşılıklı etkilerinin araştırıldığı iki yönlü manova analizinde de, veri setinin analiz için uygun olduğunu ifade eden Kovaryans matrislerinin eşitliği Box'M testi önem seviyesi olasılığı %10,0'dur. Kovaryans matrislerinin eşitliği varsayımı sağlanamamakla birlikte Levene's hata varyanslarının eşitliği testlerinde %56'ya eşit ve daha büyük önem seviyelerinde sıfır hipotezler kabul edilerek hata varyans matrislerinin eşitliği varsayımlarının sağlandığı görülmüştür. Varyans analizi test sonuçlarıyla da %9,8 ve daha küçük önem seviyelerinde kategorilere göre ortalamaların birbirinden farklı olduğu istatistiksel olarak kanıtlanmıştır.

İki Yönlü Manova analiziyle girişimci kişilik puanıyla aradaki karşılıklı etkileşimi açıklayabilmek için kısmi eta-kare katsayıları incelendiğinde, %9,8 ve daha küçük önem seviyelerinde her iki bağımsız değişken girişimcilik dersi alma ve ülke değişkenlerinin tek başlarına her iki bağımlı değişkeni birlikte etkiledikleri görülmüştür. Bu katsayılara göre, Girişimci kişilik ve girişimci olma olasılık puanları yani kısacası girişimcilik eğilimindeki birim değişimin %2,1'i girişimcilik dersi alma, %1,0'i ise ülke değişkenlerinden etkilenmektedirler. Burada etkiler oransal olarak çok küçük olmakla birlikte istatistiksel olarak desteklenmekte ve girişimcilik dersi alma ülkeye göre oransal olarak girişimcilik eğilimine daha çok etki etmektedir. Her iki değişkenin birlikte etkisi burada da %71 önem seviyesiyle istatistiksel olarak desteklenememiştir.

Girişimci olma olasılık puanıyla aradaki etkileşim yine benzer şekilde %1,1'e eşit ve daha küçük önem seviyelerinde istatistiksel olarak desteklenmiştir. Burada da, her iki değişken tek başına olasılık puanını etkilemiştir. Bu etkileşim ülke değişkeninde %7, girişimcilik dersi alma da %2,3'tür. Burada da küçük ama istatistiksel açıdan desteklenen bir etkileşim vardır. Girişimci kişilik puanının aksine burada ülkenin etkisi ders almaya göre daha yüksek çıkmıştır. Değişkenlerin birlikte etkisi burada da istatistiksel olarak %34,4 önem seviyesiyle desteklenememiştir (Tablo 4).

SONUÇ

Bu çalışmada; girişimcilik dersi alıyor olmanın Kırgızistan ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerine olan etkisi çok değişkenli istatistiksel tekniklerle araştırılmıştır. Girişimcilik kavramıyla ilgili tutum ve davranışları sorgulayan çok sayıdaki sorunun aynı zamanda öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini tanımlayabileceği düşünülmüştür. Bu sorulara verilen 1 ve 5 arasındaki puanların toplamları alınarak ankete katılan her bir öğrenci için girişimcilik eğilim puanı oluşturulmuştur. Ayrıca öğrencilere yakın gelecekte girişimci olma olasılıkları da sorularak bu soruya verilen cevaplar 5'li skalada

değerlendirilerek olasılık puanı hesaplanmıştır. Girişimcilik dersi alma ve ülke kriterlerinin bu puanlara etkileri tek yönlü (Anova) varyans analizi, karşılıklı etkileşimi de yansıtması bakımından iki yönlü anova ve iki yönlü Manova yöntemleriyle incelenerek istatistiksel açıdan anlamlı sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, girişimcilik dersi almış olma öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini olumlu yönde etkileyerek eğilimi daha da arttırmaktadır. Ders alan öğrencilerin girişimcilik eğilim ortalamaları almayanlara göre belirgin olarak yüksek çıkmıştır. Ülke değişkenine göre Kırgızistan'daki öğrencilerin girişimcilik eğilim ortalaması Türkiye'deki öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Ders alıp almama kriteri dikkate alınmadığında da girişimcilik dersi alan ve almayan öğrencilerde de Kırgızistan'daki öğrencilerin ortalamaları daha yüksektir. Ülke, Girişimcilik dersi alma unsurları tek başlarına girişimcilik eğilimlerini kuvvetli olarak etkilerken, değişkenlerin birlikte etkileri çok zayıf kalmış ve istatistiksel olarak da desteklenememiştir.

Kırgızistan'ın serbest piyasa ekonomisine Türkiye'ye göre daha geç geçmiş olmasına rağmen Kırgızistan'daki öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin Türkiye'deki öğrencilere göre yüksek çıkması beklenenin dışındadır. Uzun yıllar merkezden planlı ekonomiyle yönetilmiş, özel mülkiyetin yasaklandığı, serbest piyasa bağlamında girişimcilik kültürünün olmadığı bir toplumda girişimcilik eğiliminin ülkemize göre yüksek çıkmasının ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik nedenlerinin ayrıca araştırılması gerektiğini belirtmeliyiz. Ancak böyle bir sonuç üzerinde özellikle Kırgızistan'ın günümüzde içinde bulunduğu sürecin, toplumsal sosyo-ekonomik koşulların etkili olabileceğini düşünüyoruz. Kırgızistan 1992 yılında; yeniden yapılanan Sovyetler Birliği'nden ayrılan, merkezden planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişin ekonomik ve sosyal sıkıntılarını yaşayan bir Orta Asya Türk Cumhuriyeti'dir. Ağır işleyen hantal kamu bürokrasisi, eğitim, sağlık, barınma-beslenme gibi temel alanlarda gereği gibi görevlerini yerine getiremeyen devlet mekanizması, yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımındaki dengesizlik gibi sosyo-ekonomik, kronik sorunların varlığından doğrudan etkilenen, kamu kaynaklarından ümidini kesmiş, yeniliklere açık genç kesim; içinde buldukları ekonomik zorluklardan kurtulmada girişimciliği önemli bir fırsat olarak görüyor olabilirler. Kuşkusuz bireysel gözlemlere dayalı olarak burada belirtilen bu görüşlerin mutlaka yapılacak araştırmalarla bilimsel yönden de desteklenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın, A., Zor, İ. (2009), "İşletmecilik Eğitiminin Bireyin Girişimci Niteliklerinin Geliştirilmesine Etkileri", "İş,Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt:11 Sayı:1, ss:113-138.
- Alparlan, A. M., Bozkurt Ç. Ö., Aydoğdı A., (2017), "Etkin bir Girişimcilik Eğitimi İçeriği Tartışması: Akademisyenler Girişimciler ve Öğrenciler Üzerine Saha araştırmaları", MAKÜ Uygulamalı Bilimler Dergisi 1(1), ss:51-63
- Alparlan, A. M. Özmen, M., (2017), "Kişisel Değerlerin Girişimcilik Eğilimine Etkisi: Demografik Özelliklerin Rolü", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt:6, Sayı:2, ss:957-976

- Balaban, Ö., Özdemir, Y. (2008). "Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF Örneği", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, ss:133-147.
- Ballı, A., (2017), "Girişimcilik ve Girişimci Tipolojileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Yıl: 2017/4, Sayı:29, ss:143-166
- Bozkurt, Ç. Ö. Ve Alparslan, A. M., (2013) " Girişimcilerde Bulunması Gereken Özellikler ile Girişimcilik Eğitimi: Girişimci ve Öğrenci Görüşleri", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* (8:1), ss:7-27
- Bozkurt, Ç. Ö. ,(2014). "Planlanmış Davranış Teorisi Çerçevesinde Öğrencilerin Girişimci Olma Niyetlerinin İncelenmesi", *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, ss:27-47.
- Cansız, M., (2013), *Türkiye'nin Yenilikçi Girişimcileri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Örneği*, TC Kalkınma Bakanlığı.
- Çelik, A., (2006), "Bir istihdam politikası olarak girişimcilik", *Uluslararası Girişimcilik Kongresi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları*, ss:467-476
- Çiçek, B., (2016), "Girişimcilik Dersinin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Muş Alparslan üniversitesi İİBF'de Bir Araştırma", *International Conference on Quality in Higher Education, Sakarya-TURKEY*, November 24-25, ss:365-368.
- Doğan, E., (2015), "The Effect Of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Intentions of university Students In Turkey", *Ekonometri ve İstatistik*, Sayı:23 2015 ss:79-93
- Doğaner, M., Altunoğlu, A. E., (2010), "Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri". *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), ss:103-110.
- Ekici, E., Turan , M., (2017), " Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimi: Planlanmış Davranışlar Teorisi Ve Girişimcilik Eğitiminin Rolü", *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1,ss: 201-215
- Kahyalar, V., (2017), *Yeni Girişimcilik*, Erguvan Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul.
- Kalaycı, Ş.(ed.), (2006), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- Karimi, S., Biemans, J. A., Lans, T., Muhammad, C., Mulder, M., (2014), "The Impact of Entrepreneurship Education: A Study of Iranian Students' Entrepreneurial Intentions and Opportunity Identification", *Journal of Small Business Management*, Volume 54, Issue1, pp:187-209.
- Kerse, G., Babadağ, M., Kerse Y., (2017), "Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Niyetine Etkisi: Girişimsel Öz-Yeterlilik Aracı Rolü", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2017/4, Sayı:29, ss.633-656.
- Khalifa A.H., Dhiyf M.M., (2016), "The Impact Of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Intention: the UAE Context", *Polish Journal Of Management Studies*, Vol.14 No.1, pp:119-127
- Korkmaz, O., (2012), "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi* , C.XIV, S II, ss:209-226.
- Maclarty, R. (2005). "Entrepreneurship among graduates: towards a measured response". *Journal of Management Development*, pp:223-238.
- Nasr, K. B. Ve Boujelbene, Y. (2014). "Assessing the impact of entrepreneurship education", *Social and Behavioral Sciences* 109, pp:712-715
- Özcan, B., Çeltik, E. E., Sönmez, N., Kırım, B., (2018), "Girişimci Kişilik Özelliklerinin Ve Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimine Etkisi-Kocaeli Üniversitesi Örneği", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*,2018 Özel sayısı, ss:37-54
- Özdemir, Ş., Yılmaz, N., Arsu, T., Polat, Y., (2016), "Türkiye'de Girişimcilik Eğitimi Üzerine Bir İnceleme", *International Journal Of human Sciences*, Volume: 13 Issue:1, ss:569-581
- Soylu, A., Şenel, D., Kalfa, V.R., Kocaalan, M.L. (2015). "Girişimcilik Eğitimlerinin Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerine Olan Etkilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Pamukkale Üniversitesi Honaz Meslek Yüksekokulu Örneği", *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 7(3), ss:311-335.

- Tutar, H., Altınkaynak, F., Terzi, D., (2017), Girişimcilik(Temel Girişimcilik ve İş Kurma Süreci, Detay Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.
- Tung, L. C., (2011), The Impact of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Intention of Engineering students, Doctor of Philosophy CITYU University of Hong Kong
- Yaqub, K. M.,Muftı, A .N. , Shaukat, A., Khaleeq, M. A.,(2015),”Impact of Entrepreneurship Education on Attitudes of Students Towards Entrepreneurship”, Journal of Basic & Applied Sciences, 11, pp:590-595.

Ek-1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu

1. Yaşınız:.....

2. Cinsiyetiniz: (...)Bay (...)**Bayan**

3. Okuduğunuz üniversite:....., Bölümünüz.....

4. Ailenizin gelir düzeyini aşağıdaki gruplardan hangisinde değerlendirirsiniz?

(.....)Alt gelir düzeyi (...)**Orta gelir düzeyi** (.....)Üst gelir düzeyi

5. Anne ve babanızla ilgili aşağıda yer alan tabloyu lütfen doldurunuz.

	Anne	Baba
Eğitim Durumu	(...)İlköğretim (...) Lise (...) Lisans (....) Lisansüstü	(...)İlköğretim (...) Lise (...) Lisans (....) Lisansüstü
Çalıştıkları Alan	(...) Kamu (...) Özel Sektör (...) Kendi İş (Serbest Meslek) (...) Emekli (...) Çalışmıyor	(...) Kamu (...) Özel Sektör (...) Kendi İş (Serbest Meslek) (...) Emekli (...) Çalışmıyor

6. Yakın çevrenizde herhangi biri kendi işini kurup yönetti mi?

(...) **Hayır** (...)**Annem** (...)**Babam** (...)**Kardeşim**
(....)**Akraba** (....)**Arkadaşlar** (...)**Diğer (Lütfen belirtiniz)**.....

7. Eğitim hayatınız boyunca bir işte çalıştınız mı?

(...) **Evet** (...)**Hayır**

8. Eğitim hayatınız boyunca girişimcilik veya girişimcilik ile ilgili bir ders aldınız mı?

(....) **Evet** (....)**Hayır** (...)**Diğer derslerin içinde değinildi**

9. Sizde lisans eğitiminde girişimcilik ile ilgili ders olmalı mı?

(....).**Evet** (....)**Hayır** (...)**Kararsızım**

10. Kariyer hedefi olarak okulu bitirdikten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?

(....) **Kendi işimi kurmak** (....),**Özel bir sektörde çalışmak**
(....) **Kamu kesiminde çalışmak** (....), **Lisansüstü eğitime devam etmek**
(....)**Diğer (Lütfen belirtiniz)**.....

11. Önümüzdeki 10 yıl içinde girişimci olma olasılığınız nedir?

(....) **0-%20** (....) **%20 - %40** (....) **%40- %60** (....) **%60- %80** (....) **%80- %100**

12. Kimseye paylaşmadığınız kendinize ait bir iş fikriniz var mı?

(....)**Evet** (....)**Hayır** (....)**Olmasını İsterdim**

13. Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz. Lütfen her bir ifadenin size ne derece uygun olduğunu ölçek üzerinde X işareti ile belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kendi işimi kurabilmek için gerekli olan liderlik yeteneklerine sahip olduğumu düşünüyorum.	1	2	3	4	5

Kendi işimi kurmak için boş zamanlarımda yeni iş fikirleri üretirim.	1	2	3	4	5
Ailemin kendi işimi kurmam gerektiğini düşündüğüne inanıyorum.	1	2	3	4	5
Eğer bir işte başarısız olursam, vazgeçerim	1	2	3	4	5
Yeni iş fikirleri üretebilirim.	1	2	3	4	5
Kendi işimi kurmak için gerekli olan sermayeyi bulabilirim.	1	2	3	4	5
Sürekli yeni girişimler peşinde koşarım.	1	2	3	4	5
Bir iş kurmayı ancak iyi bir iş bulamadığımda düşünürüm	1	2	3	4	5
Bir iş kurmak istersem, ailem beni destekler	1	2	3	4	5
Kendimi bir girişimci gibi hissediyorum	1	2	3	4	5
Hayatımın sonuna kadar yetecek paraya sahip olsaydım, kendi işimi kurmaktansa ev, arsa gibi gelir getiren alanlara yatırım yaparak kira ve faiz geliriyle yaşardım.	5	4	3	2	1
Herkes bir iş için yapılamaz dese de, ben yapmanın yollarını ararım.	1	2	3	4	5
Kendi işini kuracak kişilerin belirgin bir teknoloji ve bilgi birikimine sahip olması gerektiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
Kendi işimi kurmamda bana yardımcı olabilecek bilgilere erişebileceğimi düşünürüm	1	2	3	4	5

14. Sizce kişinin girişimci olması için aşağıdaki nedenlerden hangisi daha etkilidir? (Size göre en önemli üç tanesini 1, 2, 3 şeklinde sıralayınız.

- (...) Daha çok kazanma isteği
- (...) İnsan ilişkilerini kullanma isteği
- (...) Lisans eğitiminde öğrendiklerini uygulama
- (...) Risk alabilme
- (...) Başkalarına iş imkanı yaratma isteği
- (...) Özerklik ihtiyacı
- (...) Kontrolün kendisinde olmasını istemesi
- (...)Diğer.....

15. Kişinin girişimci olmasını olumsuz etkileyen aşağıdaki nedenlerden hangisi daha etkilidir? (Size göre en önemli üç tanesini 1,2,3 şeklinde sıralayınız.

- (...) Riskin yüksek olması
- (...) Yeterli sermaye olmaması
- (...) Bürokratik işlemlerin fazlalığı ve karmaşıklığı
- (...) Vergi işlemlerinin zorluğu ve verginin yüksekliği
- (...) Sigorta işlemlerinin karmaşık ve uzun olması
- (...) İthalat ve ihracat işlerinin karmaşıklığı
- (...) Rekabet yoğunluğu
- (...) Haksız rekabetin oluşu
- (...) Başkalarına patronluk yapamama
- (...)Diğer

16. Aşağıdakilerden hangisi/ hangileri sizce girişimciliği destekleyen uygulamalardır? (Birden çok seçeneğe işaretleyebilirsiniz.

- (...) Vergi indirimi ve vergi taksitlendirilmesi uygulaması
- (...) Risk sermayesi sisteminin kurulması
- (...) Yeni girişimciler için faizlerin sübvansiyonu
- (...) Enflasyon muhasebesi uygulaması
- (...) Bankaların yeni buluşları kredilendirmesi

- (....) Kamusal teşvikler
- (....) Toplumun girişim ve girişimcilik hakkında bilgilendirilmesi
- (....) Yeni buluşların ödüllendirilerek özendirilmesi ve girişim alanı olarak uygulanması
- (....) Yeni buluş ve girişimleri destekleme birimlerinin kurulması
- (....) Girişim eğitiminin yaygınlaştırılması ve eğitim veren kuruluşların desteklenmesi
- (....) Girişim klinikleri kurulması ve yeni girişimcilere yeni iş fikirleri verilmesi
- (....) Diğer

17. Aşağıdakilerden hangisi/ hangileri sizce girişimciliği engelleyen uygulamalardır? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

- (....) Eğitim düzeyinin düşük olması,
- (....) Girişimciliğe yatkın kişilerin azlığı
- (....) Başkaları için çalışmanın tercih edilmesi
- (....) Kişinin girişimcilik için kendini genç hissetmesi
- (....) Kişinin girişimcilik için kendini yaşlı hissetmesi
- (....) Kişinin iş sahibi olmanın gerektirdiği yetenek ve sorumluluğa sahip olmaması,
- (....) Kişinin iş hayatının zorluklarına ve stresine dayanma gücüne sahip olmaması,
- (....) Kişinin yeterli sermayeye sahip bulunmaması,
- (....) Kişinin girişim konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaması,
- (....) Kişinin yöneticilik yeteneğinin olmaması, profesyonel davranmaması
- (....) Diğer

18. Sizce aşağıdaki tanımlardan hangisi girişimciliği en iyi ifade eder?

- (....) Hayatını idame ettirmek için arayış içerisinde olan hür kimselerdir.
- (....) Sermaye sahibinden ayrı risk üstlenen kişidir.
- (....) Yenilik yapan ve yeni teknoloji geliştiren kimsedir.
- (....) Fırsatları en üst düzeye çıkaran kişidir.
- (....) Zaman ve çaba harcayarak farklı değerler üreten, çeşitli riskleri üstlenen ve sonunda maddi ya da manevi karşılık alan kişidir.
- (....) Elindeki kaynakları düşük verimlilik alanlarından, yüksek verimlilik alanlarına aktaran ve orada tutmayı başarabilen kişidir.
- (....) Piyasa ekonomisinin vazgeçilmez unsurudur.
- (....) Ekonomik refahın oluşmasında başrol oynayan kişidir.
- (....) Belli güdülerle hareket eden, bir şey elde etmeyi ya da bir şeye ulaşmaya ihtiyaç duyan, başarmak için çalışan veya başkalarının emri altına girmekten kaçınan kişidir.
- (....) Diğer

19. Aşağıdaki girişimcilik unsurlarından hangisi sizce en önemlileridir? (En önemli üç tanesini 1,2,3 şeklinde sıralayınız.)

- (....)İnisiyatif kullanma
- (....)Kaynakları pratiğe dönüştürme
- (....)Sosyal ve ekonomik mekanizmaların organizasyonu
- (....)Risk üstlenme
- (....)Başarısızlığı göze alma
- (....)Diğer

SUMMARY

In this study, it is aimed to compare the effect of taking the lesson of entrepreneurship on the entrepreneurship tendency of university students who are studying in economics and administrative sciences in Kyrgyzstan and Turkey in comparison with the two countries. In this respect, it is aimed to find out entrepreneurship lessons' positive and negative effects on entrepreneurial tendencies in the universities and also specify the properties of entrepreneurship lessons and trainings to dissemination of the entrepreneurial personality and

entrepreneurial tendencies taking into account the effects of cultural differences in different countries

In order to achieve the objectives stated herein, a questionnaire was applied to Faculty of Economics and Administrative Sciences students of Kyrgyzstan Manas University of Kyrgyzstan and Manisa Celal Bayar University of Turkey. The population of the study are university students who take education in economics and business administration, which are potential entrepreneurs in Kyrgyzstan and Turkey. A questionnaire was applied to 296 students selected at random from this mainstay. In the evaluation of the survey results, as well as the descriptive statistics obtained from frequency distribution charts, the meaningful differences between the average scores of the answers given to the questions that define the entrepreneurial personality according to the lesson and country variables are analyzed by one way (Anova) variance analysis. The relationship between entrepreneurial tendency and country and taking lesson variable is analyzed by multivariate analysis of variance (two-way ANOVA).

63.5% of the students who participated in the survey are male students. 33,8% of students are from Kyrgyzstan and 66,2% of students are from Turkey. 88,9% of them consider students as middle income families. While 34,5% of students choose to work in the public sector as their career goal, the proportion of those who want to be entrepreneurs by establishing their own business is 21,3%. 37,2% of the students do not have kith and kin who has their own work. 44,5% of the students stated that they are taking entrepreneurship lessons during university education. When the distribution of the students who took entrepreneurship lesson by country was examined, the ratio of the students who took lessons in Turkey was 39,8% and the rate of those who took lessons in Kyrgyzstan was 54,1%.

The entrepreneurial tendencies of the students participating in the research are defined in two ways. In the first definition, a total of 14 expressions were used in the questionnaire which describe the entrepreneurial personality traits as positive and negative. It is thought that all of these statements directly or indirectly define entrepreneurial personality in terms of positive or negative aspects in terms of self-confidence, risk, success-orientedness, external control-oriented factors. Each participant expressed their opinion on the and attitudes stated in these statements with scores between 1 and 5. Entrepreneurial personality scores were created for each participant by taking the sum of the answers (scores) given in these expressions. When any participant is considered to give the highest 5 points for participation, support for all phrases, the maximum total score will change from 70 to 70, with the entrepreneurial personality score ranging from 0 to 70.

The second definition is derived from the responses to the question "What are your probability of being an entrepreneur in the next 10 years?" The answers to the question were taken with a 5-point classification with the highest probability of 1 (100%) from the lowest probability of zero (0%). These answers, which are taken by the students' direct statements, are also considered as points that explain the tendency of entrepreneurship from another direction. Likewise, the lowest

probability of being entrepreneur for any entrepreneur is 1 and the highest is 5. Then the relationship between the country and the taking lesson variables and the scores obtained here was investigated separately and together

Statistically meaningful results were obtained by examining the effects of country and taking entrepreneurship lessons criteria on these scores using one way (Anova) variance analysis and in order to reflecting mutual interaction two way Manova and Anova methods.

According to taking entrepreneurship lessons criteria, the entrepreneurial personality point average of students who take lesson(48,9606) was higher than point average of students who didn't take lesson(47,0795). Taking entrepreneurship lessons affects entrepreneurial personality characteristics of students positively. Likelihood probability of being an entrepreneur point average(3,0992) higher for students who take lesson than point average of those(2,6398) who didn't take lesson. Here again, taking the lesson of entrepreneurship can increase the probability of being an entrepreneur in a positive direction.

In the evaluation made according to the country criteria, both the entrepreneurial personality point average (49,044) and the probability of being entrepreneur average (3,398) of the students in Kyrgyzstan were higher than entrepreneurial personality point average (47,3492) and the probability of being entrepreneur average (2,5612) of the students in Turkey. Here, too, the tendencies of entrepreneurship of the students in Kyrgyzstan were found to be significantly higher than those of the students in Turkey

When the effect of country and taking lesson variables on the entrepreneurial personality score is examined, it is understood that both variables are effective on the entrepreneur personality separately. The co-effect of both variables on entrepreneurial personality score was not statistically supported.

When the effects of the same independent variables on entrepreneurial probability score are examined, both taking lesson and country variables; separately influence the probability of being entrepreneurs. The co-effect of both variables was not statistically supported here either.

In the two-way manova analysis, in which mutual effects of all dependent and independent variables are investigated together, both independent variables (taking entrepreneurship lessons and country variables) affect both dependent variables individually in collaboration . Entrepreneurial personality and entrepreneurial probability scores, in short, entrepreneurship-oriented unit change is influenced by 2% entrepreneurship lessons and 1.2% by country variables. Here, the effects are statistically supported, albeit proportionally small, and the entrepreneurship tendency is more influential to the entrepreneurial tendency than to the lesson and country. The co- effect of both variables is not statistically supported here either. In short, while the factors of Country and Entrepreneurship lessons (variables) alone strongly and positively influence entrepreneurial tendencies (entrepreneurial personality and entrepreneurial probability score), co-effects of the variables are very weak and statistically not supported.